

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СТАТУСУ ОСОБИ, ПРАВА ЧИ ЗАКОННІ ІНТЕРЕСИ ЯКОЇ ОБМЕЖУЮТЬСЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Михайленко В. В.

*кандидат юридичних наук,
суддя*

*Вищого антикорупційного суду
м. Київ, Україна*

На сучасному етапі правового регулювання до учасників кримінального провадження відноситься інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування (п. 25 ст. 3 КПК України). Такий учасник визначений як особа, стосовно якої (в тому числі щодо її майна) здійснюються процесуальні дії, визначені цим Кодексом (п. 16-1 ст. 3 КПК України). Разом з тим, окремої статті, яка б в загальному визначала права і обов'язки такого учасника, в кодексі немає, що ускладнює розуміння цього процесуального статусу. У зв'язку з цим, на практиці виникає багато питань, пов'язаних з моментом набуття та припинення такого статусу, комплексу прав і обов'язків, їх реалізації в світлі захисту власних інтересів, співвідношення з іншими статусами (свідка, власника або володільця майна, заявника тощо).

Вбачається логічним, що виведення особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, в окремий процесуальний статус, свідчить про відсутність у цієї особи будь-якого іншого процесуального статусу. Отже, такою особою не може бути свідок, оскільки в нього власний, притаманний цьому суб'єкту, визначений комплекс прав і обов'язків та процесуальна функція у кримінальному провадженні (ст. 65, 66 КПК України); заявник (ст. 60 КПК України), цивільний позивач (ст. 61 КПК України), цивільний відповідач (ст. 62 КПК України), третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт (ст. 64-2 КПК України) – з цих же міркувань.

Відмежовуючи суб'єктів, які мають самостійний визначений процесуальний статус, можливо говорити про обмеження під час досудового розслідування прав чи законних інтересів таких осіб: особу, у володінні якої проводиться обшук; юридичну особу та/або її посадову особу при отриманні запиту про надання інформації або ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів до відомостей, що безпосередньо їх стосується; особу, щодо якої ставиться питання про тимчасовий доступ до відомостей, які можуть становити лікарську таємницю, таємницю вчинення нотаріальних дій, комерційну таємницю, банківську таємницю, особисте листування особи та інші

записи особистого характеру (п. 2-6 ч. 1 ст. 162 КПК України); особу-абонента, щодо якої ставиться питання про тимчасовий доступ до відомостей, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій (п. 7 ч. 1 ст. 162 КПК України); особу, у якої або щодо якої запитуються персональні дані (п. 8 ч. 1 ст. 162 КПК України); особа, яка пред'являється до впізнання, така особа ще не набула іншого процесуального статусу (ст. 228 КПК України). Очевидно такий статус має особа, щодо якої проводяться негласні слідчі (розшукові) дії, якщо відповідні негласні заходи проводяться за відсутності в неї статусу підозрюваного (наприклад, при перевірці на причетність до вчинення злочину, або як особи, через яку заплановано отримання відомостей про підозрюваного). Парадоксальним є те, що особа, відносно якої проводяться оперативно-розшукові (оперативно-технічні) заходи, відповідним статусом наділена бути не може в силу того, що такі заходи, як правило, проводяться до внесення відомостей до ЄРДР.

До переліку таких осіб доцільно відносити, наприклад, суб'єктів декларування, щодо яких здійснюється досудове розслідування за ст. 366-2 КК України, водіїв, які перебували за кермом під час події кримінального правопорушення, передбаченого ст. 286 КК України, до моменту повідомлення їм про підозру. Процесуальні дії щодо певних осіб та/або їх майна можуть проводитися в багатьох випадках, коли досудове розслідування здійснюється без повідомлення особі про підозру, однак із фабули в ЄРДР та диспозиції статті Кримінального кодексу України вбачається суб'єкт, якому в подальшому може бути повідомлено про підозру (так званий «потенційний підозрюваний»).

Отже, перелік осіб, права чи законні інтереси яких обмежуються під час досудового розслідування є досить широким, а реалізація цього статусу є проблемною і невизначеною.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України згадує іншу особу, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, у ст. 220 КПК України, наділяючи її правом звертатися під час досудового розслідування з клопотаннями про виконання будь-яких процесуальних дій у випадках, установлених Кодексом. Тобто ця стаття КПК України відсилає реалізацію цією особою права на звернення з клопотаннями про проведення процесуальних дій до інших кримінально-процесуальних норм. Однак КПК України містить єдине положення, коли особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, може звертатися з відповідним клопотанням. Такий суб'єкт, як учасник кримінального провадження має право заявляти клопотання прокурору про закриття кримінального провадження якщо не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, у разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, крім випадків вчинення особливо

тяжкого злочину проти життя чи здоров'я особи або злочину, за який згідно із законом може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі (п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК України).

Відсутність прямих спеціальних норм вносить невизначеність і в практичну реалізацію оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора, не дивлячись на те, що особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, визнається суб'єктом такого оскарження. Цим учасником, як вбачається із п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України, на досудовому провадженні може бути оскаржена бездіяльність слідчого, дізнавача, прокурора, яка полягає у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений цим Кодексом строк.

Виникає замкнене коло: учасник, який вважає, що його права чи законні інтереси обмежуються під час досудового розслідування, звертається до слідчого, прокурора з клопотанням в порядку ст. 220 КПК України, а слідчий, прокурор відмовляє у його розгляді листом з огляду на те, що він звернувся в порядку ст. 220 КПК України без посилання на конкретну норму, яка дає йому таке право. Після цього такий учасник намагається використати положення п.1 ч. 1 ст. 303 КПК України, однак вона також відсилає до тих процесуальних дій, для виконання яких слідчому, дізнавачу, прокурору встановлений строк. При вирішенні скарги такого суб'єкта в порядку ст. 303 КПК України в першу чергу, постає питання, *чи має він право на звернення щодо вчинення процесуальних дій в порядку ст. 220 КПК України*. І далі по колу.

Окремі питання участі осіб, права чи законні інтереси яких обмежуються під час досудового розслідування, перебувають в площині дотримання розумних строків. Так, у відповідності до ч. 6 ст. 28 КПК України вони мають право на звернення до прокурора, слідчого судді або суду з клопотанням, в якому викладаються обставини, що обумовлюють необхідність здійснення кримінального провадження (або окремих процесуальних дій) у більш короткі строки, ніж ті, що передбачені цим Кодексом. При чому питання про те, за якою процедурою та в який строк слідчий суддя має розглянути таке клопотання та які критерії обмеження прав чи законних інтересів мають враховуватися, залишається відкритим.

Трохи інша ситуація з оскарженням недотримання розумних строків прокурору. Так, на підставі ст. 308 КПК України особи, права чи законні інтереси яких обмежуються під час досудового розслідування, мають право оскаржити прокурору вищого рівня недотримання розумних строків слідчим, дізнавачем, прокурором під час досудового розслідування. Прокурор вищого рівня зобов'язаний розглянути скаргу протягом трьох днів після її подання і в разі наявності підстав для її задоволення надати відповідному прокурору обов'язкові для виконання

вказівки щодо строків вчинення певних процесуальних дій або прийняття процесуальних рішень. Особа, яка подала скаргу, невідкладно письмово повідомляється про результати її розгляду.

Крім права на звернення до прокурора з клопотанням про закриття кримінального провадження (п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК України), особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, має інші права, пов'язані із закриттям кримінального провадження. Зокрема, ст. 303 КПК України містить приписи щодо можливості оскарження особою, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, відмови слідчого, дізнавача, прокурора в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених п. 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України. Звертаючись до п. 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України бачимо, що мова йде про можливість клопотати про закриття кримінального провадження *якщо існує несакасована постанова* слідчого, дізнавача, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених п. 1, 2 (відсутність події/складу кримінального правопорушення), п. 4 (набрал чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою), п. 9 (досягнення податкового компромісу у кримінальних провадженнях за ст. 212 Кримінального кодексу України), у кримінальному провадженні щодо того самого діяння, що розслідувалося з дотриманням вимог щодо підслідності.

Крім того, ч. 9 ст. 284 КПК України регламентує право слідчого судді за клопотанням іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, або її представника винести ухвалу про закриття кримінального провадження. Таке може мати місце у випадку, якщо закінчилися строки досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня повідомлення особі про підозру. Однак, в даному випадку закон залишає без відповідей ряд питань, які є надважливими для практичної реалізації цих нормативних приписів. Яким чином співвідносяться ч. 9 ст. 284 КПК України, в якому передбачено повноваження слідчого судді закрити провадження за клопотанням особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, та п. 11 ч. 1 ст. 303 КПК України, який регламентує оскарження до слідчого судді відмови слідчого, дізнавача, прокурора в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження? Чи має особа обґрунтувати в цьому випадку обмеження її прав чи законних інтересів досудовим розслідуванням і, відповідно, якимось чином підтвердити свій статус або достатньо лише того, що вона заявляє про те, що відносно неї або її майна проводяться процесуальні дії? Наскільки інтенсивним має бути обмеження прав чи законних інтересів процесуальними діями, що

проводяться, для того, щоб певна особа мала право звертатися з клопотанням про закриття кримінального провадження, враховуючи що таке рішення слідчого судді повністю припиняє діяльність з розслідування кримінального правопорушення і фактично нівелює будь-які його результати? І нарешті: в якому порядку має розглядатися таке клопотання, відповідно, яка належна правова процедура має бути застосована до цього учасника кримінального провадження? Цей перелік можна продовжувати.

Отже, як вбачається із такого досить поверхового аналізу, нормативна регламентація статусу іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, потребує вдосконалення, що в першу чергу, можливо через доповнення КПК України окремою статтею із закріпленням загального переліку прав і обов'язків цього суб'єкта кримінального провадження.

ОТДЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРОВЕДЕНИЯ ЭКСПЕРТИЗЫ ХОЛОДНОГО ОРУЖИЯ

Рубис А. С.

*доктор юридических наук, профессор,
профессор кафедры уголовного процесса учреждения образования
Академии Министерства внутренних дел Республики Беларусь
г. Минск, Республика Беларусь*

Лаппо А. О.

*старший лейтенант юстиции,
эксперт*

*Могилевского межрайонного отдела
Государственного комитета судебных экспертиз Республики Беларусь
г. Могилев, Республика Беларусь*

Актуальность проблем, связанных с проведением экспертиз холодного оружия связана с возрастающей тенденцией использования таких объектов при совершении противоправных действий (хулиганств, массовых беспорядков, причинения телесных повреждений). Для обеспечения эффективного осуществления государственной политики в правоохранительной сфере и судебно-экспертной деятельности, необходим единообразный подход к исследованию объектов подпадающих под категорию холодного оружия с целью обеспечения принятия правоприменительным органом решения по факту совершенного преступления либо административного правонарушения.